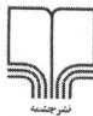

دیالکتیک چشم‌ها

شاهپور شهبازی

www.ketab.ir

سازمان اسناد و کتابخانه ملی

سرشناسه: شهیازی، شاهپور، ۱۳۴۰

عنوان و نام پدیدآور: دیالکتیک چشم‌ها / شاهپور، شهیازی

مشخصات نشر: تهران، نشر چشمه، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۱۲۰ ص

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۲۹-۷۵۴-۹

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

موضوع: فیلم‌نامه‌ها -- فن

Motion picture plays -- Technique موضوع

موضوع: فیلم‌نامه‌نویسی

Motion picture authorship موضوع

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ د۹۷۸ ش ۹۹۶ / PN۱۹۹۶

رده‌بندی دیویی: ۸۰۸ / ۲۳

شماره‌ی کتابشناسی ملی: ۴۴۶۲۵۷۷

cheshmehpublication

telegram.me/cheshmehpublication

www.cheshmeh.ir

رده‌بندی نشر چشمه: هنر-سینما

دیالکتیک چشم‌ها

شاهپور شهپازی

ویراستار: محسن آرم

مدیر هنری: مجید عباسی

لیتوگرافی: باختر

چاپ: دالاهو

تیراژ: ۷۰۰ نسخه

چاپ اول: بهار ۱۳۹۶، تهران

ناظر فنی چاپ: یوسف امیرکیان

حق چاپ و انتشار محفوظ و مخصوص نشر چشمه است.

• گونه: سیاسی • داده از این اثر، مشروط به دریافت اجازه‌ی کتبی ناشر است.

شابک: ۹۷۸۶۰۰-۳۲۹۷۵۴۰۹

دفتر مدیریتی: روش نشر چشمه:

تهران، کارگر شمالی، تقاطع بزرگراه شهید گمنام، کوچه‌ی چهارم، پلاک ۲.

تلفن: ۳۳۳۶۰۰

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی غرب-خان:

تهران، خیابان کریم‌خان زند، نبش بزرگراه میری، شماره‌ی ۱۰۷.

تلفن: ۸۸۹۰۷۶۶۶

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی روش:

تهران، بزرگراه ستاری شمال، نبش خیابان پیامبر مرکزی، مجتمع تجاری کویش، طبقه‌ی پنجم، واحد ۴.

تلفن: ۴۴۹۷۱۹۸۸

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی آرن:

تهران، شهرک قدس (غرب)، بلوار فرحزادی، نرسیده به بزرگراه نیایش، خیابان حافظی، نبش خیابان مقدم.

مجتمع تجاری آرن، طبقه‌ی ۲.

تلفن: ۷۵۹۳۵۴۵۵

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی بابل:

بابل، خیابان شریعتی، روبه‌روی شیرینی‌سرای بابل.

تلفن: (۰۱۱)۳۳۴۶۵۷۱

کتاب‌فروشی نشر چشمه‌ی پریس:

تهران، پاسداران، نبش گلستان یکم، مجتمع پریس، طبقه‌ی ۲.

تلفن: ۹۱۰۰۱۲۵۸

فهرست

۹	پیش‌گفتار
۱۱	این «الْحظه» آخر کی «سقف» می‌شود
۲۱	من خاطره دارم، پس هستم
۳۲	حقیقت خیالی یا خیال حقیقی
۴۰	نیزه‌ی منقار یا شاه‌بال پرواز
۴۷	مکانیک دست‌ها یا دیالکتیک چشم‌ها
۵۹	استوار به شکستگی صخره‌ی یخ
۶۸	لذت فقدان یا فقدان لذت
۷۴	دیکتاتورِ قاف یا آزادی خیال
۷۹	تاریخ قدرت یا قدرت تاریخ
۸۸	بامداد خانه یا بیداد خیابان
۹۵	شبهت سوزان تیغ و رقص موزون بادبادک‌ها
۱۰۴	گفت‌وگویی درباره‌ی پی‌رنگ و پی‌رنگ فرعی
۱۱۳	تصاویر

پیش‌گفتار

کتاب دیالکتیک - مجموعه‌ای مقالات و به زبان دیگر جلد دوم کتاب دراماتورژی فیلم محسوب می‌شود. ابتدا قرار نبود این مجموعه چنین باشد، زیرا ویژگی متفاوت ساختاری فیلم‌های موردنقد جنس مقالات را از هم متمایز می‌کند. مطلوب این بود، که متناسب با این تفاوت بارز ساختاری، مقالات در دو کتاب مجزا تنظیم و عرضه شوند. این مجموعه از حیث ساختاری دو گونه‌ی سینمای دراماتیک (کلاسیک، شاه‌بی‌رنگ) و اپیک^۱ (هنری، خرنوس‌رنگ) را در قاف می‌گیرد؛ اما از منظر نقد آن‌چه از این مقالات یک کلیت واحد می‌سازد، علاوه بر رویکرد ربانی^۲، تأکید بر دیکتاتوری معنا در گونه‌های متفاوت ساختاری است. در واقع به‌رغم گریز آشکار یا پنهان از اساطیر (خودپس‌رنگ) با معنای جهان، آن‌چه آنان را محکوم به هم‌نشینی کنار هم به عنوان یک مجموعه می‌کند، اساطیر مؤلف در دیکتاتوری جهان معناست.

تحلیل فیلم‌های متعلق به گونه‌ی اپیک از جمله پسر چگی، هنوز آلیس، مرد پرنده‌ای، مرهم، کلاس هنرپیشگی و ماهی و گربه بعداً، در جلد سوم کتاب تئوری. این فیلم‌نامه در سینمای داستانی با رویکرد آکادمیک، همراه با تحلیل ساختار فیلم‌هایی دیگر از این گونه خواهند آمد، اما در این کتاب به هر کدام از این فیلم‌ها به عنوان یک واحد مستقل نگاه شده است.

مقاله‌ی «این لحظه» آخر کی «سقف» می‌شود؟» از منظر زمان و مکان با فیلم پسر چگی نگاه می‌کند. در این رویکرد تحلیلی، برای اولین بار مختصات ساختار «کوهپایه‌ای» مطرح می‌شود که در جلد سوم کتاب تئوری‌های فیلم‌نامه در سینمای داستانی الگوی ساختار کوهپایه‌ای به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های سینمای اپیک با جزئیات خواهد آمد.

در نگاه به فیلم هنوز آلیس علاوه بر پیشنهاد الگوی تازه‌ی دیگر در حوزه‌ی ساختار فیلم‌نامه (ساختار موج‌واره‌ای) بر اهمیت خاطره، در هویت متمایز انسان و سایر موجودات تأکید می‌شود.

۱. ترجمه‌ی واژه‌ی اپیک به حماسی موجب اشتباه با ژانر حماسی خواهد شد. بنابراین استفاده از واژه‌ی اپیک در مقابل دراماتیک به عنوان دو سرشاخه‌ی اصلی که از نظر روایات باهم تفاوت هستند مناسبتر است.

«حقیقت خیالی یا خیال حقیقی» از منظر روان‌شناسی «من» بر گوناگونی صداهای جمعیت پنهان درون انسان نگاه می‌کند تا راز سرگردانی قهرمان فیلم مرد پرندهای را رازگشایی کند.

«نیزه‌ی منقار یا شاه‌بال پرواز» اولین اپیزود فیلم قصه‌های وحشی را مبنا قرار می‌دهد تا از منظر روان‌شناسی، غریزه‌ی سازنده‌ی عشق و غریزه‌ی ویرانگر مرگ را در مجموعه‌ی اپیزودهای فیلم واکاوی کند.

«مکانیک دست‌ها یا دیالکتیک چشم‌ها» رازهای تازیانه‌ی استاد را بر تن شاگرد در فیلم تازیانه کالبدشکافی می‌کند تا از وحدت جهان استاد با جان شاگرد، فضیلت تحقق را موشکافی کند.

«استوار به شکنندگی صخره‌ی یخ» از زاویه‌ی گونه‌های متفاوت درام به انواع شیوه‌ی روایت در فیلم هتل بزرگ بوداپست می‌پردازد تا راز استواری و شکنندگی فیلم را بر ملا کند.

«آب فقدان یا فقدان لذت» علاوه‌بر تحلیل امر اخلاقی و قضاوت در فیلم دوازده مرد خشمگین راز یکی دیگر از انواع جراحت درون را که با مکانیسمی پیچیده، در لباس دفاع از عدالت، عدالت را قربانی می‌کند، ازگشایی می‌کند.

«دیکتاتور ی‌قادر یا آزادی خیال» نقبی کوتاه به فیلم‌های ساکوروف می‌زند تا در میان آن‌ها یک واحد زیبایی‌شناسانه‌ی مشترک کشف کند.

«تاریخ قدرت یا قدرت تاریخ» فیلم کمال‌الملک علی‌حاتمی را مبنا قرار می‌دهد تا از ترفند تاریخ قدرت هاله‌زدایی کند.

«بامداد خانه یا بیداد خیابان» به خانه‌ی متفاوت مرهم، کلاس هنرپیشگی و روغن مار داودنژاد از منظر اعتراض به هستی فراموش‌شده‌ی انسان می‌پردازد.

«شهووت سوزان تیغ و رقص موزون بادبادک‌ها» از منظر ناویه‌ی دید راوی و نوع ژانر نقبی به لایه‌های آشکار و پنهان فیلم ماهی و گریه‌ی شهرام مکرری می‌رسد.

در پایان گفت‌وگوی روزه‌ی کمالی را با من در مورد «پی‌رنگ فین» که قبلاً در فیلم‌نگار به چاپ رسیده، خواهید خواند.

در این جا لازم می‌دانم صمیمانه از آقای محسن آزرم که همواره مرا در چاپ و نشر بهتر کتاب‌هایم یاری رسانده و آقای احسان بهرام غفاری، تشکر فراوان کنم.